



## Ο Τύμβος του Μαραθώνα

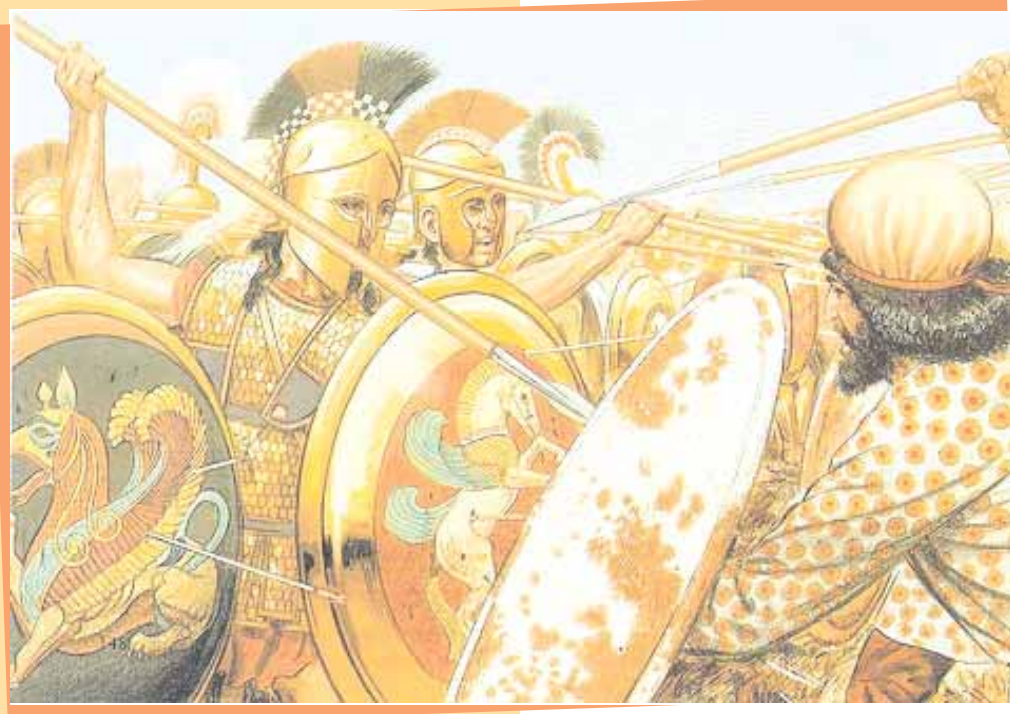
Το σημαντικότερο σωζόμενο μνημείο της πεδιάδας του Μαραθώνα είναι ο Τύμβος των Μαραθονομάχων.

Μετά τη μάχη οι Αθηναίοι περισυνέλεξαν τις σορούς των 192 πεσόντων, έκαμαν τους νεκρούς τους και έθαψαν τα οστά τους σε παρακείμενο χώρο, δημιουργώντας τύμβο ύψους 9 μέτρων και διαμέτρου 50 μέτρων. Λίγο μακρύτερα βρίσκονται και οι τάφοι των νεκρών Πλαταιέων, και οι τάφοι των δούλων, επειδή πολέμησαν και δούλοι τότε για πρώτη φορά.

Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ακόμη και ίχνη από το τελετουργικό νεκροδείπνο όπου συνέτρωγαν οι ζωντανοί για να τιμήσουν τους νεκρούς μετά την καύση. Στην κορυφή του τύμβου αναστήθηκαν μαρμάρινες επιτύμβιες στήλες με τα ονόματα των πεσόντων μαραθονομάχων κατά φυλές, συνοδευόμενα από το επιτάφιο επίγραμμα του Σιμωνίδη του Κείου: «Ελλήνων προμαχούντες Αθηναίοι Μαραθώνι χρυσόφορον Μήδων εστόρεσαν δυνάμιν».

Υπάρχει επίσης εκεί και ιδιαίτερος τάφος του Μιλτιάδη, αν και ο θάνατος αυτού συνέβη αργότερα. Εκεί κατασκευάστηκε δε και τρούπαιο από πέτρα λευκή. Λένε ότι οι Αθηναίοι έθαψαν και τους Πέρσες επειδή «όσον ανθρώπων νεκρών γη κρύψαμε», αλλά ο περιηγητής Παυσανίας, ο οποίος επισκέφτηκε το Μαραθώνα κατά το δεύτερο μισό του 2ου μ.Χ. αιώνα, λέει ότι δεν μπόρεσε να βρει κανένα τάφο αυτών.

Έξω από τον Τύμβο οι Αθηναίοι έφηβοι κατέθεταν κάθε χρόνο στεφάνους και πρόσφεραν θυσιές στη μνήμη των νεκρών μαραθονομάχων.



“Η μάχη του Μαραθώνα ήταν πιο σημαντικό γεγονός για την ιστορία της Αγγλίας από τη μάχη του Χάστινγκς” (όταν οι Νορμανδοί κατέκτησαν την Αγγλία). John Stewart Mill

# ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Ο Δαρείος μετά τις πιέσεις του εξόριστου Ιππία και με αφορμή την βοήθεια που πρόσφεραν οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς, με 20 και 5 πλοία αντιστοίχως προς τους Ίωνες και την επανάστασή τους, δύο χρόνια μετά την πρώτη του αποτυχημένη προσπάθεια εκστράτευσε και πάλι εναντίον των Ελλήνων. Αρχηγός της εκστρατείας ήταν οι Δάτις και Αρταφέρνης.

Αυτή τη φορά ο περσικός στρατός, πέρασε στην Ελλάδα διασχίζοντας με τα πλοία το Αιγαίο. Την άνοιξη του 490 π.Χ. ο Περσικός στρατός επιβίβασε στα πλοία με βάση τη Κιλίκια. Αντά παρέπλευσαν την Ιωνία ως τη Σάμο. Από εκεί κατευθύνθηκαν προς τη Νάξο, ενεργώντας αφηνιαστική επίθεση και έτσι οι κάτοικοι δεν πρόλαβαν να οργανώσουν την άμυνα του νησιού. Όταν έμαθαν οι κάτοικοι της Δήλου την καταστροφή της Νάξου, εγκατέλειψαν το νησί και κατέφυγαν στην Τήνο. Ο περσικός στόλος κατέπλευσε στην ανακρινή Ρήνεια αλλά απέφυγε την καταστροφή και λεηλασία των ιερών. Λίγο μετά την αναχώρηση των Περσών φοβερός σεισμός κατέστρεψε τη Δήλο. Κατόπιν ο περσικός στόλος αφού υπέταξε τα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων και πήρε ομήρους, κατέπλευσε στην Κάρυστο. Η πόλη αρνήθηκε να δεχθεί τους Πέρσες, τελικά όμως αναγκάστηκε να συνθηκο-



λογήσει και η περιοχή της λεηλατήθηκε. Τέλος, από το νότιο Εύριππο οι Πέρσες έφθασαν στην Ερέτρια, η οποία παραδόθηκε ύστερα από πολιορκία 6 ημερών, εξαιτίας της προδοσίας δύο κατοίκων της, του Ευφόρβου του Αλκίμαχου και του Φύλαγγου Ακαννέα. Η πόλη ισοπεδώθηκε και οι κάτοικοι μεταφέρθηκαν ως άτιμοι στην Αρδέροικα της Σουσιανής, ως τιμωρία για τη συμμετοχή τους στην εκστρατεία εναντίον των Σάρδεων.

Οι Αθηναίοι συνειδητοποίησαν ότι ήταν ο επόμενος στόχος του περσικού στρατού και προσπαθούσαν να μαντέψουν που θα αποβιβάζονταν για να τους αντιπαρατάξουν τις δυνάμεις τους. Κατάλαβαν, ή κατ' άλλους τους πληροφορήσαν γι' αυτό οι Ίωνες κωπηλάτες των περσικών πλοίων, ότι ο περσικός στόλος θα αποβίβαζε τον στρατό στην πεδιάδα του Μαραθώνα, η οποία εξυπηρετούσε την χρήση ιππικού.

Οι Αθηναίοι στείλαν τον ημεροδρόμο Φειδιππίδη να ειδοποιήσει τους Σπαρτιάτες (χρειάζονταν δύο ημέρες για τα 219 περίπου χιλιόμετρα που χωρίζουν τις δύο πόλεις) και έσπευσαν να παρατάξουν τις δυνάμεις τους στον Μαραθώνα. Κατά την επιστροφή του στην Αθήνα ο Φειδιππίδης είπε στους συμπολίτες του ότι η νίκη θα ήταν με το μέρος τους, όπως του είχε φανερώσει ο Πάνας στα βουνά της Αρκαδίας. Οι Σπαρτιάτες προετοιμάζονταν για την εορτή των Καρνείων και δεν μπορούσαν όπως είπαν να εκστρατεύσουν πριν από αυτή.

Ο περσικός αποτελούνταν από 44.000 άνδρες κατά τους μετριώτερούς υπολογισμούς, ενώ αναφέρονται και αριθμοί όπως 100.000 ή και 600.000 ακόμη, αριθμοί υπερβολικοί αφού θα

χρειάζονταν έναν τεράστιο στόλο για να τους μεταφέρει. Απέναντί τους οι Αθηναίοι παρέταξαν 10.000 οπλίτες και 1.000 Πλαταιείς, η μόνη βοήθεια που πήραν από τους υπόλοιπους Έλληνες. Οι Πλαταιείς στάθηκαν στο πλευρό των Αθηναίων, σε όλους τους αγώνες τους, τιμώντας μία φίλια-συμμαχία μοναδική για τα ελληνικά δεδομένα. Όταν έφθασαν οι Αθηναίοι στην πεδιάδα του Μαραθώνα βρήκαν τους Πέρσες να αποβιβάζονται από τα πλοία τους, και στρατοπέδευαν σε απόσταση 1,5 χιλιομέτρων από αυτούς. Οι Πέρσες τους αντίκρουσαν έπληκτοι, αφού σύμφωνα με τα λεγόμενα του Ιππία η μάχη θα δινόταν στην Αθήνα ή πολύ κοντά σε αυτήν. Όμως ο αθηναϊκός λαός είχε αποφασίσει, ύστερα από πρόταση του Μιλτιάδη, να αντιμετωπίσει τον εχθρό μακριά από την πόλη. Η σκέψη να αφήσουν να πολιορκηθούν κλεισμένοι στα τείχη της πόλης έπρεπε να αποκλειστεί και για το λόγο ότι η ομάδα των τυραννόφιλων θα γινόταν τότε πολύ πιο επικίνδυνη.

Οι δύο αντίπαλοι στρατοί παρατάχθηκαν αντικρουστά και έτσι έμειναν για τις επόμενες πέντε ημέρες. Η ελληνική πλευρά, που δεν διέθετε ούτε ιππικό ούτε τοξότες, γνώριζε ότι δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει τους Πέρσες υπερείς σε ανοιχτό πεδίο. Όταν λοιπόν λίγο πριν από την αγωγή της έκτης ημέρας οι Αθηναίοι πληροφορήθηκαν ότι το περσικό ιππικό αποβίβαζε προσωρινά από το στρατόπεδο, κατάλαβαν ότι αυτή ήταν η ιδανική συγκυρία για τη μάχη. Αφού και οι θυσιές προς τους θεούς απέβησαν αίσιες, ο Μιλτιάδης διάταξε κατά μέτωπο επίθεση και τότε ο στρατός του διήνυσε την απόσταση του 1,5 περίπου χιλιομέτρου - 8 στάδια - που τον χώρι-

ζεχνεία τα δύο άκρα συγκρότησαν ενιαίο μέτωπο και άρχισαν να πλαγιοκοπούν το εκτεθειμένο κεντρικό τμήμα των Περσών. Σημειώσιμότεν ότι Αθηναίοι και Πλαταιείς υπερεπύρηναν στη μάχη σώμα με σώμα γιατί ήταν πολύ βαριά οπλισμένοι - με ξίφος, δόρυ, ασπίδα, κράνος και θώρακα - σε αντίθεση με τους Πέρσες, οι οποίοι βασιζόνταν κυρίως στο ελαφρύ ακόντιο και στο τόξο τους και ήταν ως επί το πλείστον εκπαιδευμένοι για μάχες εξ' αποστάσεως.

Η ισχυρή αριστερή και δεξιά πτέρυγα είχαν τώρα στραφεί στο πίσω μέρος του κύριου όγκου του περσικού πεζικού, το οποίο με μια κίνηση βρέθηκε στριμωγμένο ανάμεσα σε δύο ελληνικές γραμμές επίθεσης. Υπό τον κίνδυνο να κινληθούν από όλες τις πλευρές χωρίς οδό διαφυγής, οι Πέρσες στρατιώτες τράπηκαν πανικόβλητοι σε φυγή προς τα καράβια τους. Αθηναίοι και Πλαταιείς ακολουθούσαν κατά πόδας. Η άγρια καταδίωξη οδή-

πλευσαν το Σούνιο, κατευθύνθηκαν προς το Φάληρο με σκοπό να αποβιβάστούν και να εξαπολύσουν ανενόχλητοι την επίθεσή τους στην ανυπεράσπιστη Αθήνα. Για κακή τους τύχη οι Αθηναίοι είχαν προβλέψει αυτή την εξέλιξη και ο Μιλτιάδης με τους στρατιώτες του κατευθύνθηκε γρήγορα προς το αθηναϊκό επίνειο, αφήνοντας τον Αριστεΐδη με τη φυλή του να φυλάει τα λάφυρα. Το ελληνικό στράτευμα παρατάχθηκε ταχύτατα δίπλα στον ναό του Ηρακλή στο Κυνόσαργες, πολύ προτού φανούν τα πανιά των αντιπάλων. Στη θέα των παρατεταγμένων Ελλήνων ο περσικός στόλος άλλαξε γρήγορα πορεία και επέστρεψε αποδεκατισμένος στη βάση του. Οι Δάτις και Αρταφέρνης, όταν αντίκρουσαν τους οπλίτες που λίγες ώρες πριν είχαν κατατροπώσει το στρατό τους, φοβούμενοι μία δεύτερη πανολεθρία, αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Ασία, έχοντας επιτύχει να κυριαρχήσουν στο Αιγαίο, και να καταστρέψουν την Ερέτρια.

Ο Δαρείος δυσαρεστημένος αλλά και έκπληκτος από την ήττα αυτή, αποφάσισε να επιχειρήσει μία νέα μεγάλη εκστρατεία, όχι μόνο εναντίον της Αθήνας πια, αλλά με στόχο την κατάκτηση ολόκληρης της Ελλάδας. Πέθανε όμως πριν εκπληρώσει την επιθυμία του και τη νέα εκστρατεία κατά της Ελλάδας ανέλαβε μετά από δέκα χρόνια ο γιός του Ξέρξης.

Πίσω στο πεδίο της μάχης ο τελικός απολογισμός ήταν εντυπωσιακός: 6.400 Πέρσες έπεσαν νεκροί έναντι μόλις 192 Ελλήνων. Όσο για τα τρούπαια της μάχης, εκτός από τα επτά πλοία που κατάφεραν να ακινητοποιήσουν, Αθηναίοι και Πλαταιείς περισυνέλεξαν πλήθος πολιτικών λαφύρων, μέρος των οποίων αποτέλεσε τον λεγόμενο αθηναϊκό «θησαυρό» στο Μαντείο του Δελφών, ενώ τα υπόλοιπα χρησιμοποιήθηκαν πιθανότατα ως πρώτη ύλη για το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς του γλύπτη Φειδία.

Στη μάχη σκοτώθηκε ο πολέμαρχος Καλλίμαχος ο οποίος πολέμησε με ανδρεία. Από τους στρατηγούς δε, σκοτώθηκε ο Σπρούλαιος. Επίσης σκοτώθηκε ο Κυναίγειρος, γιος του Ευφορίωνα (αδελφός του τραγικού ποιητή Αισχύλου), κατά τη στιγμή που άρπαξε την πρόμη ενός πλοίου οπότε και τον έκοψαν το χέρι με τοξοκόρι.

Όσο για τους Σπαρτιάτες, έστειλαν τελικά ενισχύσεις στους Αθηναίους, μόνο που οι 2.000 πάνοπλοι πολεμιστές τους έφθασαν στην περιοχή του Μαραθώνα την επομένη της μάχης. Αφού αντίκρουσαν τους χιλιάδες νεκρούς Πέρσες και συνεχάρησαν τους θριαμβευτές μαραθονομάχους, πήραν «αμαχητή» τον δρόμο της επιστροφής.



## Υψηλή βοήθεια

Στην ιστορική Μάχη του Μαραθώνα, συνέβησαν σύμφωνα με τον Πλούταρχο τα παρακάτω παράδοξα. Εθεάθησαν στο πλευρό των Αθηναίων ο Θησέας και η προστάτιδα της πόλης των Αθηνών, η θεά Αθηνά, να λαμβάνουν μέρος στη μάχη και να τους βοηθούν. Συγκεκριμένα, αναφέρει «όταν οι Αθηναίοι πολεμούσαν στον Μαραθώνα κατά των Μήδων ενόμισαν πολλοί ότι είδαν φάντασμα του Θησέως, ο οποίος εβάδιζε μπροστά από αυτούς κατά των βαρβάρων».

Σύμφωνα με τον Παυσανία με αναφέρεται ότι ο Θησέας παριστάνεται να βγαίνει από τη γη. Επίσης αναφέρεται και ο Ηρακλής να λαμβάνει μέρος στη μάχη, η θεά Αθηνά πάνοπλη σε άμαξα με 4 άλογα. Στο πλευρό των Αθηναίων ήταν και ο θεός Πάνας ο οποίος μαζί με τους Πανίσκουος του σκόρπισαν τον τρόφο και τον πανικό στους Πέρσες οι οποίοι τράπηκαν σε φυγή.



“Όταν οι Έλληνες εμάχοντο εις τον Μαραθώνα εναντίον αυτής της πνευματικώς ασυνδέτου μάχης του Πέρσου σατράπου, εμάχοντο ως λαός έχων σαφή επίγνωσιν του δικαιώματος του προς ελεύθερον πολιτικόν βίον. Ή συνείδησις της ανθρωπότητας, ως προς την έννοιαν του πολίτου, ως Φορέως, όχι μόνον υποχρεώσεων αλλά και δικαιωμάτων, εις τον Μαραθώνα εγεννήθη. Ημείς οι άνθρωποι της Δύσεως ευλαβικών πρέπει πάντοτε να κλίνομεν γόνυ εις τον τόπον αυτόν όπου εθεμελιώθη ή ανθρωπινή αξιοπρέπεια”. Λ. Ζίγκφριντ

Ξε από την πρώτη γραμμή των αντιπάλων τρέχοντας με αλλαγμούς, για να δυσκολέψει τους Πέρσες τοξότες να βρουν τον στόχο τους. Ήταν πλέον η στιγμή να τεθεί σε εφαρμογή η ιδιοφυής τακτική του Μιλτιάδη, η λεγόμενη «λαβίδα».

Στη δεξιά πλευρά της φάλαγγας βρισκόταν ο Καλλίμαχος με τους άνδρες του. Ακολουθούσαν οι υπόλοιποις αθηναϊκές φυλές και στην αριστερή πτέρυγα ήταν παρατεταγμένοι οι Πλαταιείς. Γνωρίζοντας την αριθμητική υπεροχή του εχθρού, ο Αθηναίος στρατηγός φρόντισε να παρατάξει το πεζικό του σε μέτωπο ίδιου μήκους με τον αντιπάλων. Ταυτόχρονα είχε ενδυναμώσει τα δύο άκρα της φάλαγγας του, τα οποία διέθεταν διπλάσιο βάθος από το αποδυναμωμένο κέντρο του. Μόλις λοιπόν άρχισαν οι πρώτες επαφές σώμα με σώμα, οι Πέρσες στρατιώτες του κέντρου άρχισαν να προελαύνουν αποθώντας το ελληνικό κέντρο προς τα πίσω. Την ίδια στιγμή τα ισχυρά άκρα των Ελλήνων είχαν τρέψει σε άτακτη υποχώρηση τα δύο άκρα του περσικού μετώπου. Στη συ-

γηση πολλούς Πέρσες στρατιώτες στα παρακείμενα έλη και μοιραία στον πανικό. Αποστέλες μάχες δόθηκαν τόσο στο κοντινό δάσος όσο και στην ακτή, στη διάρκεια της απεγνωσμένης προσπάθειας των αντιπάλων να επιβιβάστούν στα πλοία. Εκατοντάδες πνήγχαν επί τόπου. Οι εχθροπραξίες διήρκεσαν ως το απόγευμα, οπότε και το τελευταίο εχθρικό πλοίο είχε χαθεί πλέον από τον ορίζοντα.

Μετά το τέλος της μάχης οπλίτης, φορώντας την πανοπλία του, έτρεξε στην πόλη και αμέσως μόλις μετέφερε το μήνυμα «νευικήκαμεν» ξειψύχησε από την κούραση. Μία παράδοση, που όμως δεν μαρτυρείται από τις αρχαίες πηγές, ταυτίζει τον Φειδιππίδη με τον οπλίτη εκείνον που έφερε στους Αθηναίους την είδηση της περιφανούς νίκης τους επί των Περσών στον Μαραθώνα. Θεωρήθηκε έτσι ο δρομέας προς τιμήν του οποίου καθιερώθηκε ο Μαραθώνιος.

Παρά τη συντριβή τους, οι Πέρσες δεν έβαλαν πλώρη για κάποιο λιμάνι της Μ. Ασίας, αντίθετα, αφού περιέ-